

GRAĐANSKOPRAVNA ODGOVORNOST INTERNET POSREDNIKA ZA POVREDU AUTORSKOG PRAVA – UPOREDNOPRAVNI ASPEKT

Rezime: Razvoj digitalne tehnologije s kraja prošlog i početkom ovog veka, ubrzao je protok informacija, a najviše zahvaljujući globalnoj računarskoj mreži – Internetu. U kulturološkom smislu, ovaj trend doprineo je širenju ideja, obrazovanju, informisanju i mnogim drugim aspektima života savremenog čoveka, budući da su sadržaji, putem Interneta, postali globalno dostupni. Posmatrano iz ugla autorskog prava, kojem ovaj rad posvećuje naročitu pažnju, tržište autorskih dela napušta svet materijalnog i ulazi u svet korisnika međusobno povezanih putem ove računarske mreže. U takvom ambijentu, potreba zaštite interesa autora vodi ka proširenju njegovih isključivih ovlašćenja i na iskorišćavanje dela putem Interneta. Međutim, sa pojavom novih vidova komunikacije, zasnovanih na modelu u kojem korisnici kreiraju i dele međusobno sadržaj, nameće se potreba preispitivanja pozicije subjekata koji učestvuju u razmeni informacija na Internetu. To se najvećim delom odnosi na pitanje odgovornosti za povredu autorskog prava zbog neovlašćenog korišćenja zaštićenog dela, tzv. internet piraterije. Naime, korisnik koji na ovaj način čini povredu prava jeste neposredno odgovoran za povredu autorskog prava. Ipak, njegova uloga u interaktivnoj komunikaciji se oslanja na usluge subjekata koje omogućavaju razmenu informacija na globalnoj računarskoj mreži – internet posrednike. Ova činjenica je prepoznata u brojnim nacionalnim i međunarodnim aktima, kojima se pitanje internet usluga uređuje, te se, pod određenim uslovima, i ovi subjekti smatraju odgovornim za internet povrede autorskog prava. Ovaj rad ima za cilj da prikaže uslove odgovornosti internet posrednika i da ukaže na potrebu njihovog preispitivanja.

Ključne reči: *Autorsko pravo. – Internet piraterija. – Internet posrednik. – Odgovornost za povredu autorskog prava.*

1. UVODNA RAZMATRANJA

Saopštavanje informacija putem digitalne tehnologije u savremenom društvu predstavlja uobičajeni način izražavanja. Ukoliko se tome doda činjenica da se razmena takvih informacija odvija putem globalne računarske mreže, Interneta, jasno je da se i korišćenje autorskih dela, koja suštinski

predstavljaju informaciju, značajnim delom, odvija ovim putem. Stoga je pojava ove računarske mreže, već od njenog nastajanja, predstavljala specifičan pritisak na zakonodavne subjekte da uredi pitanje korišćenja autorskih dela u njenim okvirima.

Promišljanja pravne teorije i sudske prakse uglavnom su se kretala u okviru već postojećih isključivih autorskopравnih ovlašćenja na distribuciju dela i javno saopštavanje, ali sa nužnim interpretativnim proširenjem njihovog dometa i na svetsku računarsku mrežu.¹ Ipak, ni ovako ekstenzivno tumačenje nije moglo do kraja da odgovori posebnim zahtevima interaktivne komunikacije. Stoga je WIPO Ugovorom o autorskom pravu uspostavljeno novo isključivo ovlašćenje autora – ovlašćenje na svaki oblik javnog saopštavanja dela žičnim ili bežičnim putem, što obuhvata i takvo saopštavanje javnosti koje se vrši na način da svako može imati pristup tim delima sa mesta i u vreme koje sam odabere.² Jezičkim tumačenjem navedene odredbe može se zaključiti da je njome obuhvaćen samo postupak postavljanja (engl. *upload*) autorskog dela na računaru – serveru kojem može pristupiti neograničeni broj lica, u svakom trenutku. Preuzimanje dela sa Interneta (odnosno njegovo umnožavanje), ostaje van dometa tzv. internet odredbe. Ipak, normativnim proširenjem pojma umnožavanja dela na sve oblike neposrednog ili posrednog, privremenog ili trajnog sačinjavanja kopija, bilo kojim načinom i u bilo kojoj formi, u celini ili delimično,³ i ovaj oblik iskorišćavanja postaje pravno sankcionisan.

Proširivanjem autorskopравne zaštite nastojalo se odgovoriti zahtevu zaštite interesa nosioca prava u digitalnom okruženju i interaktivnoj razmeni informacija. U tom smislu, autoru su dati pravni okviri u kojima je moguće kontrolisati korišćenje autorskih dela u vezi sa kojima autor ili drugi nosilac prava ostvaruje prihode. Međutim, ono što je zadalo, i još uvek zadaje, najviše problema autorskom pravu savremenog društva jesu tehničko-tehnološko preduslovi komunikacije koji se neprestano usavršavaju. Tako, od pionirske tehnologije veba (*www – world wide web*, svetska mreža) koja je korisnicima dozvoljavala samo skladištenje podataka (kasnije dostupnih drugim korisnicima), aktuelna veb 2.0 omogućava aktivno učešće korisnika u kreiranju sadržaja dostupnih na Internetu (tzv. *User Generated Content*) i uključenog u njihovu međusobnu razmenu (u kompjuterskoj terminologiji *file sharing*).⁴ Tako generisan sadržaj je vrlo često zaštićen nekim od prava intelektualne svojine. Razmena podataka, pak, odvija se na različite načine, a najčešće

- 1 S. M. Marković, *Pravo intelektualne svojine i informaciono društvo*, Službeni glasnik, Beograd 2014, 150.
- 2 Čl. 8 WIPO Ugovor o autorskom pravu iz 1996. godine, u: V. Todorović, *Medjunarodni ugovori – intelektualna i druga prava*, Službeni glasnik, Beograd 2000, 87.
- 3 Čl. 2 Direktive o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu (*Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society*) – Direktiva 2001/29.
- 4 T. O'Reilly, *Web 2.0 Compact Definition: Trying Again*, <http://radar.oreilly.com/2006/12/web-20-compact-definition-tryi.html>, 10. mart 2015.

putem *peer to peer* (P2P) modela, *cloud computing*-a, globalnih društvenih mreža, linkovanjem (*linking*), itd.⁵

Ova tehnološka dimenzija u velikoj meri menja i socijalnu, ali i pravnu sliku savremenog društva. S obzirom na to da je Internet, između ostalog, sredstvo komunikacije, korisnici svetsku mrežu doživljavaju kao primarni izvor informacija i mesto na kojem se one mogu slobodno plasirati. Pravnički posmatrano, Internet je „poligon“ za ostvarivanje osnovnih prava čoveka na informisanje i slobodu govora. U tom smislu, Internet je istovremeno i prostor u okviru kojeg autor može svoje delo da saopšti javnosti, te da ga dalje iskorišćava i stiže prihode. Na izvestan način, interaktivna komunikacija mnoštva informacija u svesti korisnika briše granice između nedozvoljenog i dozvoljenog, naročito ako se ima u vidu okolnost da je autorsko delo, više i lakše nego ikad ranije, dostupno javnosti potpuno besplatno ili uz minimalne troškove.

Iz navedenih razloga, najveći problem današnjice jeste upravo internet piraterija (neovlašćeno korišćenje autorsko-pravno zaštićenog sadržaja na Internetu). Tome u prilog govori i činjenica da je ova računarska mreža uistinu svetska. Korisnici imaju pristup internet stranicama koje se kreiraju i uređuju u drugim državama, te su granice važenja nacionalnih propisa probijene. Stoga izazov, koji se pred zakonodavne subjekte (bar) najrazvijenijih zemalja postavlja jeste pronalaženje odgovarajućeg pravnog okvira u kojem bi autor mogao da vrši svoja isključiva ovlašćenja u punom obimu. Štaviše, ako imamo u vidu pretežnu zastupljenost internet saobraćaja u današnjoj razmeni zaštićenog sadržaja (između ostalog), ovo pitanje dobija ključni značaj za opstanak autorskog prava uopšte.

Adekvatan odgovor na dinamičan razvoj računarske tehnologije zavisi od nekoliko faktora. U prvi red se ističe potreba preispitivanja korpusa autorskog prava, uvodjenja novih ograničenja u korist korisnika i drugih subjekata uključenih u aktuelne probleme⁶, ali i pitanje odgovornosti za povrede autorskog prava na Internetu.

Ovaj rad ima za cilj da analizira potonje, odnosno odgovornost za povredu autorskog prava. Pri tom, u predstojećem delu biće istaknut samo jedan segment – građansko-pravna odgovornost internet posrednika za povredu na Internetu.

2. PITANJE ODGOVORNOSTI ZA POVREDE AUTORSKOG PRAVA NA INTERNETU

U proces komunikacije na Internetu uključeni su brojni subjekti. Njihove uloge u komunikaciji se međusobno razlikuju. Mi bismo ih mogli, za potrebe ovog rada, izdvojiti u tri grupe: korisnici Interneta, pružaoci internet usluga i titulari autorskog prava.

5 S obzirom na to da većina kompjuterskih termina, prevedena na srpski jezik, obično ne ukazuje u dovoljnoj meri običnim čitaocima na njihovu sadržinu, u radu će se pretežno koristiti engleski termini, osim u slučajevima kada je i srpski prevod dovoljno jasan.

6 Vid. S. Marković, *Pravo intelektualne svojine i informaciono društvo*, 157-179.

Titulari autorskog prava su, u širem smislu reči, takodje korisnici Interneta. Ipak, globalna računarska mreža, u pogledu autorskih dela povodom kojih nastaje njihovo pravo, više je od obične komunikacije. Saopštavanjem dela svojoj publici na Internetu, autori, u ekonomskom smislu, stvaraju uslove za njegovu dalju eksploataciju, u realnom i digitalnom svetu, ubiranjem naknada od korišćenja, množavanja i na druge načine. Dakle, interes autora jeste da se njegovo delo iskorišćava. Svako korišćenje dela bez saglasnosti autora ili bez kontrole od strane autora ili drugog nosioca prava, za njega predstavlja gubitak, koji se u globalnoj mreži samo uvećava. Stoga, uspostavljanje globalnog sistema u kojem se autorsko pravo može vršiti u punom obimu, odnosno vršiti kontrola svih oblika iskorišćavanja, koji čine korpus autorskog prava, predstavlja podsticaj za dalje duhovno stvaralaštvo. U tom smislu, proširenje autorskopravne zaštite učinjen pred kraj dvadesetog veka jeste korak ka takvom pravnom ambijentu. U najvećoj meri, ipak, zaštita autora na Internetu zavisi od pitanja primene, odnosno sankcionisanja povreda.

Kada je reč o korisnicima, kako smo to već ranije rekli, Internet danas predstavlja dominantni izvor informacija. U mnoštvu podataka koji se mogu putem Interneta naći, nalaze se i brojni zaštićeni sadržaji. Ne zanemarujući autorska dela koja se štite posebnim tehnološkim merama, korisnici, po pravilu, ne prezaju od pristupa svim dostupnim sadržajima i njihovog daljeg deljenja, bez obzira na činjenicu da li su oni zaštićeni ili ne, te da li imaju ovlašćenja za takve akte.

Internet posrednici (pružaoci internet usluga, internet provajderi), pak, se posredovanjem na internetu bave u okviru svoje delatnosti. Usluga koju oni obezbeđuju jeste, po pravilu, komercijalna. Iz toga proizlazi da je njihov interes u internet komunikaciji brz i intenzivan protok informacija između klijenata (korisnika). Usluge, pak, mogu da budu različitog sadržaja, a najčešće se diferenciraju u tri grupe: obično posredovanje (*mere conduit*), *caching* usluge i *hosting* usluge, o čemu će u radu biti više reči.

Ovako gruba podela uloga interaktivne komunikacije jasno upućuje na to da internet posrednici nisu nužno neposredno povezani sa povredom autorskog prava. Kada to jeste slučaj, oni svakako odgovaraju po opštim pravilima odgovornosti za neovlašćeno vršenje autorskog prava. U većini slučajeva, internet piraterija potpada pod opšti režim građanske, odnosno kaznene odgovornosti. Problem se, međutim, javlja u onim slučajevima, štaviše pretežnim, kada je internet posrednik svojom uslugom omogućio postavljanje nedozvoljenog sadržaja i njegovo deljenje među korisnicima. Tada je odgovornost pružaoca usluge posredna (podeljena ili odgovornost za drugog). Pri tom, njeno utvrđivanje se, prema opštim pravilima o odgovornosti, zasniva na pitanju savesnosti, odnosno pitanju da li je internet posrednik znao ili morao da zna da se putem njegove usluge vrši povreda autorskog prava.⁷

7 Opširnije o tome vid. M. Leistner, „Structural aspects of secondary (provider) liability in Europe“, *Journal of Intellectual Property Law&Practice*, 1/2014, 75-90, E.Smith, „Lord of the Files: International Secondary Liability for Internet Service Providers“, *68 Wash.&Lee Law Review* (2011), 1555-1588.

Imajući u vidu tehnološko okruženje u kojima se razmena podataka odvija, količinu informacija koje se prenose putem Interneta i brzinu njihovog protoka, ocena savesnosti nameće potrebu posebnog tumačenja postojećih odredaba o odgovornosti internet posrednika. To je naročito značajno ako se uzme u obzir odsustvo prava i obaveze pružaoca internet usluga da nadzire, tj. kontroliše komunikaciju između korisnika. Sudska praksa se u tom pogledu može bitno razlikovati. Stoga, se, u službi pravne sigurnosti, normativnom aktivnošću nastoje obezbediti jasni kriterijumi. Ovaj trend izražen je kako u sudskoj praksi, tako i u brojnim normativnim projektima, usmerenim ka jasnijem pozicioniranju internet posrednika povodom povrede nastale u lancu razmene informacija.

3. MEĐUNARODNI PRAVNI OKVIR ODGOVORNOST INTERNET POSREDNIKA ZA POVREDE AUTORSKOG PRAVA

Prema Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property – TRIPS*)⁸, u delu posvećenom ostvarivanju prava intelektualne svojine, države potpisnice se obavezuju da u okviru postojećih sudskih, odnosno upravnih postupaka osiguraju efikasnu zaštitu prava intelektualne svojine⁹. Pri tom, postupci koji se vode povodom povrede prava ne bi trebalo da budu komplikovani, dugotrajni niti previše skupi,¹⁰ a odluka mora biti donesena u pisanom obliku.¹¹ Njom se mogu obuhvatiti samo pitanja o kojima su strane imale priliku da se izjasne.¹²

Ukoliko se navedene odredbe dovedu u odnos sa već pomenutom odredbom WIPO Ugovora o autorskom pravu o isključivom ovlašćenju autora na činjenje dela dostupnim javnosti žičnim ili bežičnim putem, kojima je pristup moguć sa mesta i u vreme koje korisnik sam odabere, proizlazi da se države članice obavezuju da obezbede efikasno vršenje autorskog prava, odnosno njegovu efikasnu zaštitu i povodom autorskih dela postavljenih i umnožavanih na Internetu.

Isključive odredbe o odgovornosti zbog povrede autorskog prava putem globalne računarske mreže nisu sadržane u ovim aktima. Stoga su zemlje potpisnice slobodne da u okviru postojećih pravnih mehanizama ili stvaranjem novih odgovore TRIPS standardu efikasne zaštite autorskog prava.

Na nacionalnim i regionalnim nivoima postoje različita rešenja ovog pitanja. U ovom radu smo analizirali najznačajnije.

---

8 Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, *Trade related aspects of intellectual property*, 1994. Tekst TRIPs-a u: V. Todorović, 155-187.

9 Čl. 41, st. 1 TRIPS.

10 Čl. 41, st. 2 TRIPS.

11 Čl. 41, st. 3 TRIPS.

12 Čl. 41, st. 3 TRIPS.

4. UPOREDNOPRAVNI PRIKAZ ODGOVORNOSTI INTERNET POSREDNIKA ZA POVREDE AUTORSKOG PRAVA

Kada je reč o zaštiti autorskog prava, a s tim u vezi i o odgovornosti za njegovu povredu, relevantna uporednopravna analiza neizostavno obuhvata Sjedinjene Američke Države i propise Evropske unije i njenih država članica.

4.1. Odgovornost internet posrednika u pravu Sjedinjenih Američkih Država

Prema odredbama važećeg Zakona o autorskom pravu u digitalnom milenijumu iz 1998. godine (*Digital Millenium Copyright Acta* – DMCA)¹³, načelno, internet posrednici ne odgovaraju za povredu autorskog prava, ukoliko je njihovo ponašanje u pogledu nastupele povrede autorskog prava pasivno.¹⁴ Tako, obični posrednici (*mere conduit*) u komunikaciji, shodno činjenici da podatke koji su uključeni u razmenu samo privremeno pohranjuju, ne odgovaraju za prenos neovlašćenog sadržaja¹⁵, osim ako nisu inicirali komunikaciju, ili ne vrše odabir informacija koje se prenose, ili ne menjaju sadržaj prenesenih podataka, ili pak ne čuvaju sadržaj na način koji omogućava pristup od strane trećih lica. Kada su u pitanju *caching* provajderi, njihova usluga podrazumeva prenos podataka, koji je iniciran od strane trećeg, do servera drugog korisnika i automatsko čuvanje (skladištenje) navedenog sadržaja. Međutim, ukoliko su obavešteni o povredi autorskog prava, *caching* provajder je u obavezi da sporni sadržaj odmah ukloni. U suprotnom, snosiće odgovornost za povredu prava¹⁶. *Hosting* provajderi se pozivaju na odgovornost ukoliko su znali ili mogli da znaju da je putem njihove usluge izvršena povreda prava, odnosno koji su o nastupeloj povredi obavešteni, a sporni sadržaj nisu odmah uklonili. Ipak, ukoliko nisu ostvarili finansijsku korist koja je u vezi sa navedenom povredom, ni svest o povredi ih ne čini odgovornim. Isto se odnosi i na uslugu preporučivanja (*referencing*), odnosno povezivanja (*linking*) sa spornim sadržajem putem brojnih alatki (*index, reference, pointer, hypertext link, itd.*)¹⁷

13 The U.S. Code, Title 17, www.law.cornell.edu/uscode/17/, (u daljem tekstu: DMCA), 12. februar 2015.

14 A.W. Bagley, J.S. Brown, „The Broadcast Flag: Compatible With Copyright Law & Incompatible With Digital Media Consumers“, *IDEA – The Intellectual Property Law Review*, 5/2007, 607-656, D. W. Kopko, „Looking for a Crack To Break the Internet’s Back: The Listen4ever Case and Backbone Provider Liability Under the Copyright Act and DMCS“, *Computer Law Review and Technology Journal*, Vol. 8/2003, A. Kumar, „Internet Intermediary (ISP) Liability for Contributory Copyright Infringement in USA and India: Lack of Uniformity as a Trade Barrier“, *Journal of Intellectual Property Rights*, Vol. 19/2014, 272-281.

15 Par. 512a DMCA.

16 Par. 512b DMCA.

17 Par. 512d DMCA.

Budući da pitanje odgovornosti u velikoj meri zavisi od subjektivnog faktora, odnosno svesti o tome da se određeni sadržaj neovlašćeno koristi, posebno je zanimljivo ukazati na tamošnju sudsku praksu koja je postavila određene standarde u tumačenju uslova odgovornosti, odnosno isključenja odgovornosti internet provajdera. U tom smislu, ilustrativne su dve odluke.

Prva datira iz 2012. godine, a donesena je u žalbenom postupku *Viacom v. YouTube*, pri čemu je sajt tuženog u vlasništvu kompanije „Gugl“.¹⁸ Naime, u prvostepenom postupku, koji je započeo 2007. godine, tužilac je tvrdio da je tuženi *YouTube* doprineo masovnoj povredi autorskih prava¹⁹, čiji je nosilac *Viacom*, promovisanjem i podsticanjem korisnika na korišćenje neovlašćeno postavljenog sadržaja, uglavnom zabavnog karaktera (kao što su *Sponge Bob*, *South Park*, *The Daily Show with Jon Stewart*), na globalnoj mreži, kako bi ostvario dobit od oglašivačkog prostora. Presuda u prvostepenom postupku donesena je u korist tužioca, sa obrazloženjem „da svaka razumna porota može da zaključi da je *YouTube* zaista znao ili mogao da zna da se u konkretnom slučaju dogodila povreda autorskog prava.“²⁰ Međutim, u odluci se ne navodi izričito iz kojih okolnosti je takav zaključak proizašao, odnosno da li je tuženi zaista upozoren na to da su konkretni zaštićeni sadržaji nedozvoljeno korišćeni ili da je iz okolnosti slučaja proizlazila očigledna povreda autorskog prava (tzv. *red-flag awarenes*). Stoga je navedenom odlukom apelacionog suda iz 2012. vraćen predmet nižem sudu na ponovno odlučivanje. Pri tom, niži sudovi se upućuju da razmotre da li je neznanje, odnosno savesnost na koju se *YouTube* poziva, zapravo svesno „zatvaranje očiju“, sa namerom skladištenja neovlašćeno postavljenih video snimaka na sajtu i ostvarivanja ekonomske koristi od takvih postupaka. Suštinski, odbijanje argumentacije iznesene u prvostepenoj odluci zasnovano je na činjenici da internet posrednik nema pravo niti mogućnost da kontroliše sadržaj koji se njegovim posredovanjem postavlja i razmenjuje na Internetu. Stoga je u ponovljenom postupku presuđeno u korist tuženog.²¹ *Viacom* se, očekivano, žalio na takvu presudu, ali je pre održavanja usmene rasprave, u martu 2014. godine, između parničnih stranaka zaključeno poravnanje, kojim se obavezuju na međusobnu saradnju. U zajedničkoj izjavi, koja je usledila na-

18 *Viacom International Inc v YouTube Inc*, 676 F.3d 19 (2d Cir, 2012), http://cyber.law.harvard.edu/people/tfisher/IP/2012_Viacom.pdf, 11. mart 2015.

19 Kako se u tužbi navodi, reč je o oko 160.000 klipova koji su, do momenta podnošenja tužbe, imali oko 1.500.000 pregleda. Vid. Complaint for Declaratory and Injunctive Relief and Damages: *Viacom v. YouTube*, https://www.docketalarm.com/cases/New_York_Southern_District_Court/1--07-cv-02103/Viacom_International_Inc_et_al_v_YouTube_Inc_et_al/1/, 11. mart 2015, R. VerSteeg, „*Viacom v. YouTube: Preliminary Observation*“, *North Carolina Journal of Law&Technology*, Vol. 9, 1/2007, 43

20 Vid. Opinion and Order https://www.docketalarm.com/cases/New_York_Southern_District_Court/1--07-cv-02103/Viacom_International_Inc_et_al_v_YouTube_Inc_et_al/364/, 11. mart 2015.

21 *Viacom International Inc v YouTube Inc*, United States District Court Southern District of New York, Case No. 07, 2103 (LLS), https://www.eff.org/files/filenode/viacom_v_youtube/06-23-10_summary_judgment.pdf, 12. mart 2015.

kon okončanja sedmogodišnjeg postupka, strane nisu želele da iznose detalje postignutog sporazuma, iako je ovakvo okončanje postupka, koju je tamošnja javnost pomno pratila, ocenjeno kao najprihvatljiviji način rešavanja problema u internet komunikaciji.²²

Druga odluka, koja se vremenski podudara sa prethodnom, jeste odluka u sporu *Universal Music Group (UMG) v Shelter Capital Partners*.²³ Naime, *Veoh*, koji je u vlasništvu tuženog, jeste hosting provajder koji omogućava korisnicima razmenu video sadržaja. Pre nego što sadržaj postavljen od strane korisnika pohrani na svom serveru, *Veoh* ga reformatira (dakle, menja). Pri tom, korisnici imaju mogućnost da sadržaj kategorišu (npr. muzički video zapisi), čime se pretraga sajta olakšava. Štaviše, *Veoh* je zakupio oglašivački prostor koji je povezan sa brojnim muzičkim autorima, i na taj način preusmeravao pristupe na svoj sajt.²⁴ Iako je nastojao da proverava sadržaj koji se čuva na njegovom serveru, kako bi sprečio povredu autorskog prava, pojedini video zapisi, na kojima je *UMG* nosilac autorskog prava, su posredstvom ovog provajdera neovlašćeno korišćeni na Internetu, što i jeste bio predmet spora. Pokretanju postupka, međutim, nije prethodilo obaveštavanje provajdera o nastupeloj povredi autorskog prava (*notice and take down*). Stoga je sud u žalbenom postupku utvrdio da ne postoji odgovornost tuženog, jer on nije znao niti je prema okolnostima slučaja mogao da zna za očiglednu povredu konkretnih autorskih prava. U tom smislu, ova odluka se ne razlikuje od prethodno navedene. Ipak, njen značaj je velik.

Argumentacija kojom se odluka obrazlaže nedvosmisleno podržava stavove iznesene u slučaju *Viacom*,²⁵ ali uzimajući u obzir činjenicu da je *Veoh* propustio da izvrši kontrolu sadržaja u okviru opisanih usluga koje pruža, postavlja tumačenje uslova isključenja odgovornosti internet posrednika u šire okvire. Naime, budući da se u ovom sporu okolnost da je provajder mogao znati za povredu tumači prilično restriktivno²⁶, proizlazi da internet

22 Google, *Viacom settle landmark YouTube lawsuit*, <http://www.reuters.com/article/2014/03/18/us-google-viacom-lawsuit-idUSBREA2H11220140318>, 12. mart 2015.

23 *UMG Recordings v Shelter Capital Partners LLC*, 667 F.3d 1022 (9th Cir, 2011), <https://www.eff.org/files/filenode/09-55902.pdf>, 12. mart 2015.

24 Luke Platzer, *Revised UMG v. Veoh Decision Includes Silver Linings for Copyright Plaintiffs*, http://copyrightalliance.org/2013/03/revised_umg_v_veoh_decision_includes_silver_linings_copyright_plaintiffs#.VTop15Mpqto, 2. april 2015.

25 Štaviše, u postupku *UMG v. Shelter Capital* je učinjen presedan: odluka je naknadno (2013.) revidirana kako bi se usaglasila sa mišljenjem koje je istaknuto u *Viacom* slučaju, iako je *Viacom* spor vođen u nadležnosti suda drugog okruga. Vid. B. Boyden, *Ninth Circuit Revises UMG Recordings v. Shelter Capital Opinion*, 22 March 2013, <http://madisonian.net/2013/03/22/ninth-circuit-revises-umg-recordings-v-shelter-capital-opinion/>, 2. april 2015.

26 U obrazloženju odluke povodom utvrđivanja okolnosti koje mogu ukazati na to da je tuženi *Veoh* mogao da zna za povredu autorskog prava koje se odvijaju na njegovom sajtu, sud insistira na činjenici da se upozorenje mora odnositi na konkretnu povredu i mora poticati od nosioca prava, da bi se mogla utvrditi njegova nesavesnost. U tom smislu, sud ne smatra okolnost da je *Disney* poslao neformalni mejl kojim upozorava na neovlašćeno korišćenje video zapisa *Pepeljuga III* dovoljno opravdanom da se tuženi smatra nesave-

posrednik, u kontekstu ovog uslova, odgovara za povredu autorskog prava samo ukoliko je naveo korisnika da neovlašćeno koristi zaštićeni sadržaj.²⁷

4.2. Odgovornost internet posrednika u pravu Evropske unije

U okviru Evropske unije postoji niz direktiva koje se na neposredan ili posredan način dotiču pitanja odgovornosti internet posrednika za povrede autorskog prava.²⁸ Svakako najznačajnija jeste Direktiva o elektronskoj trgovini.²⁹ Ona sadrži niz odredaba o posebnoj odgovornosti internet provajdera.

Načelno, kao što je to slučaj i u pravu Sjedinjenih Američkih Država, internet provajderi neće odgovarati za povredu autorskog prava ukoliko je njihova uloga pasivna. Drugim rečima, ukoliko usluge internet provajdera posmatramo sa aspekta njihovog doprinosa u razmeni podataka, obično posredovanje (*mere conduit*) ne dovodi do odgovornosti. U ovu grupu internet posrednika, odnosno internet usluga spada omogućavanje pristupa internetu i povezivanje korisnika, odnosno privremeno čuvanje podataka radi njegovog daljeg prenosa. Međutim, u slučaju da internet posrednik učestvuje (a ne samo posreduje), na bilo koji način (iniciranjem, izborom sadržaja ili njegovom izmenom) u razmeni podataka, takođe se može pozvati na odgovornost.³⁰

Druga vrsta usluga na Internetu jeste *caching*, a predstavlja trajno i automatsko čuvanje podataka u cilju efikasnijeg daljeg prenosa.³¹ Tipična *caching* usluga jeste *proxy* server koji čuva u lokalnoj memoriji kopije in-

---

snim i u pogledu neovlašćenog korišćenja autorskih dela drugih nosioca prava, odnosno iz te okolnosti ne proizlazi tuženog da postupa sa pojačanom pažnjom. Vid. <https://www.eff.org/files/filenode/09-55902.pdf>, 38, 12. mart 2015. Ovaj stav je podržan i u pravnoj teoriji. Vid. J.R. Fichtner, T. J. Strader, „Automated takedown notices and their potential to generate liability under section 512(f) of the Digital Millennium Copyright Act“, *Journal of Intellectual Property Law&Practice*, Vol. 6, No. 1, 2011, 55.

27 Luke Platzer, Revised UMG v. Veoh Decision Includes Silver Linings for Copyright Plaintiffs, http://copyrightalliance.org/2013/03/revised_umg_v_veoh_decision_includes_silver_linings_copyright_plaintiffs#.VTop15Mpqto, 1. april 2015.

28 Od značaja su naročito: Directive 2004/48/EC of the European Parliament and the Council on the enforcement of the intellectual property rights (Direktiva o sprovođenju prava intelektualne svojine) – Enforcement Directive, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:195:0016:0025:en:PDF>, 10. februar 2015, Directive 2001/29/EC of the European Parliament and the Council on the harmonisation of the certain aspects of the copyright and related rights in the information society (Direktiva o harmonizaciji određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacionom društvu) – Information Directive, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:0019:EN:PDF>, 10. februar 2015.

29 Directive 2000/31/EC of the European Parliament and the Council on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce in the Internal Market (Directive on electronic commerce) (Direktiva o određenim pravnim aspektima usluga informacionog društva, posebno elektronske trgovine na unutrašnjem tržištu (Direktiva o elektronskoj trgovini)), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0031&from=EN>, 10. februar 2015.

30 Čl. 12 Direktive o elektronskoj trgovini.

31 Čl. 13 Direktive o elektronskoj trgovini.

formacija sa veb sajtova kojima pristupaju korisnici. Ukoliko se ponavljaju pristupi određenom veb sajtu, *proxy* server isporučuje sačuvanu kopiju. Zaobilaznjem pristupa originalnom serveru, smanjuje se saobraćaj i ubrzava postupak razmene informacija.³² Kako se informacije na *proxy* serveru čuvaju određeno vreme, pitanje njegove odgovornosti zavisi od nekoliko uslova. Najpre, lokalna kopija mora da bude identična sadržaju sa veb sajta sa kojeg je preuzeta. Drugo, provajder mora da obezbedi ograničen pristup preuzetom sadržaju. Tačnije, ukoliko je na originalnom sajtu pristup bio ograničen, odnosno obezbedjen (npr. lozinkama), istu meru kontrole pristupa bi trebalo da primenjuje i *proxy* server. Nadalje, servis provajder mora da ažurira preuzeti sadržaj saglasno unapred određenim pravilima originalnog veb sajta (npr. vreme čuvanja informacija na serveru). Na kraju, ukoliko je sa originalnog sajta sadržaj uklonjen, na isti način mora da postupi i *proxy* server, odnosno da blokira pristup ukoliko je blokiran pristup i sadržaju na originalnom sajtu.³³

Hosting provajder skladišti podatke koje korisnik postavlja na internet neograničeno vreme.³⁴ Tipični *hosting* provajderi jesu vebhosting kompanije poput *Facebook*-a i *YouTube*-a. One svojim korisnicima rezervišu određeni memorijski kapacitet za smeštanje podataka koji se postavljaju na Internet. Sadržajem, dakle, upravljaju korisnici (*User Generated Content* – *UGC*). Sledstveno, *hosting* provajderi načelno nisu odgovorni za povrede autorskog prava nastale u okviru usluge koju oni pružaju. Njihova odgovornost, pak, može nastupiti pod sledećim uslovima: a) ukoliko je hosting provajder bio nesavestan, odnosno ukoliko je znao da je postavljen nedozvoljeni sadržaj³⁵ ili b) ukoliko, nakon saznanja o povredi, takav sadržaj nije uklonio ili onemogućio pristup³⁶ (*notice and take down*). Kada je reč o zahtevu za naknadu štete, pružalac hosting usluga odgovara ako je prema činjenicama i okolnostima konkretnog slučaja mogao da zna za očiglednu povredu prava.³⁷ Dakle, ocena savesnosti internet posrednika zavisi od tužbenog zahteva titulara prava.³⁸

Polazeći od opšteg principa da se internet provajderi u ovoj vrsti komunikacije moraju držati pasivno, obim uzdržavanja koji isključuje odgovornost zavisi od vrste internet usluge. Tako, od običnih posrednika u komunikaciji, zahteva se apsolutno suzdržavanje od mešanja u komunikaciju izmedju korisnika. U tom smislu, čak i minimalno odstupanje od ovog zahteva vodi ka

32 *EU Studies on the Legal Analysis of a Single Market for the Information Society – New rules for a New Age?*, 6. *Liability of online intermediaries*, DLA Piper 2009, 7.

33 *EU Studies on the Legal Analysis of a Single Market for the Information Society – New rules for a New Age?*, 6. *Liability of online intermediaries*, 8.

34 Čl. 14 Direktive o elektronskoj trgovini.

35 Čl. 14, st. 1, tačka a Direktive o elektronskoj trgovini.

36 Čl. 14, st. 1, tačka b Direktive o elektronskoj trgovini.

37 Čl. 14, st. 1, tačka a Direktive o elektronskoj trgovini.

38 *EU Studies on the Legal Analysis of a Single Market for the Information Society – New rules for a New Age?*, 6. *Liability of online intermediaries*, 8.

njihovoj odgovornosti zbog nedozvoljenog korišćenja zaštićenog sadržaja. *Caching* provajderi imaju određena ovlašćenja u pogledu prenosa sadržaja koji se privremeno čuva u njihovoj memoriji. Usluge koje obezbeđuje *hosting* provajder podrazumevaju donekle aktivnu ulogu, budući da on može da vrši odabir i izmenu sačuvanih podataka, ali i da ih plasira određenim adresatima.

Premda su zemlje članice Evropske unije skoro doslovno implementirale odredbe Direktive o elektronskoj trgovini, njihova neujednačena interpretacija u sudskoj praksi ukazuje na manjkavosti postojeće regulative o odgovornosti posrednika.

Najpre, u oceni činjenice da je postojala svest o povredi, odnosno okolnost da je provajder znao ili morao znati za povredu autorskog prava putem usluge koju on pruža, uzimaju se u obzir različita merila: da li je internet posrednik saznao za povredu i na koji način (formalno ili neformalno), da li se to saznanje odnosi na konkretan neovlašćeni sadržaj, te koje su to okolnosti iz kojih je on mogao crpeti saznanje o nedozvoljenom korišćenju autorskih dela.³⁹ Potonje se u praksi čini najviše spornim, zbog činjenice da pružaoci internet usluga nemaju obavezu da vrše nadzor nad internet saobraćajem koji se odvija u okviru pružene usluge,⁴⁰ osim ukoliko takva obaveza ne proizlazi iz odluke sudske ili upravne vlasti za konkretan slučaj.⁴¹ Međutim, upravo je sudska praksa pojedinim svojim odlukama, na posredan način, podigla ovu obavezu na opšti nivo. U odluci povodom spora *SABAM* (organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava) *v. Scarlet*, belgijski sud je obavezao tuženog internet posrednika da uvede meru kontrole sadržaja koje korisnici međusobno razmenjuju, kako bi se sprečile povrede prava.⁴² Iako je Evropski sud ovu meru ocenio kao protivnu pomenutoj odredbi Direktive o elektronskom poslovanju⁴³, slična praksa je i dalje nastavljena. Tako, nakon što je Atari obavestio hosting provajdera *RapidShare* o postavljanju piratske kopije kompjuterske igre *Alone in the Dark*, hosting provajder je uklonio sporni sadržaj i uveo filtriranje kojim se onemogućava ponovno preuzimanje istog. Kako je povreda prava nastavljena, u sudskom sporu nemački Savezni sud je istakao da su mere koje je tuženi internet posrednik preduzeo

39 *Ibid*, 19. U sudskoj praksi vid. *L'Oreal v. eBay*, E.C.J. C-324/09, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de866bff7867124955b994a7720a12822e.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObxeNe0?text=&docid=107261&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=36325>, 1. mart 2015, 120-122, *Twentieth Century Fox et al. v. British Telecommunication PLC*, U.K. High Court, Case No. HC10C04385, 28.07.2011, http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/28_07_11_bt_newzbin_ruling.pdf, 12. mart 2015, *Ricardo v. Rolex*, BGH (Bundesgerichtshof), I ZR 73/05, 30.04.2008, <http://lexetius.com/2008,1253>, 12. mart 2015.

40 Čl. 15, st. 1 Direktive o elektronskoj trgovini.

41 Čl. 15, st. 2 Direktive o elektronskoj trgovini, u vezi sa tačkom 47 Preambule.

42 D. Popović, „Povreda autorskog prava i srodnih prava na Internetu: preispitivanje uloge posrednika“, *Pravo i privreda*, 4-6/2010, 589.

43 *Sabam v. Scarlet* (extended), E.C.J. C-70/10, 24.11.2011, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39685>, 2. april 2015 .

nedovoljne, te je obavezao tuženog *RapidShare* da filtrira sav sadržaj koji sadrži naziv kompjuterske igre, ali i da kontroliše određeni broj povezanih saj-tova, u slučaju da se igrica postavlja pod drugim nazivom.⁴⁴

Drugo, nakon što je obavešten o povredi autorskog prava, internet provajder ima obavezu da ukloni sporni sadržaj ili onemogućiti pristup takvom sadržaju. I ovaj uslov odgovornosti se u članicama različito interpretira. Pojedine od njih ne smatraju da je uslov ispunjen ukoliko je obaveštenje dobijeno od strane trećeg lica, tj. po privatnoj inicijativi (npr. Portugalija). Druge, pak, postavljaju visoke standarde u pogledu zadovoljenja uslova koji se najčešće svode na pitanje da li je obaveštenje poslato na odgovarajući način, da li je pošiljalac ostavio dovoljno podataka koji ga čine dostupnim, te da li je precizno opredeljena internet lokacija na kojoj je povreda nastupila, kao i opis povrede (npr. Velika Britanija). Samo pojedine države članice sadrže izričite odredbe o postupku obaveštavanja, pre nego što se odluči o odgovornosti internet posrednika.⁴⁵

Sudska praksa zemalja članica Evropske unije izgradila je i dodatni uslov odgovornosti provajdera, koji Direktiva o elektronskoj trgovini ne postavlja izričito. Reč je o ekonomskoj koristi internet provajdera koja stoji u neposrednoj vezi sa izvršenom povredom autorskog prava putem usluge provajdera. Ekonomska korist, pak, ne mora poticati neposredno od lica koje neovlašćeno koristi autorsko delo, već je uslov zadovoljen i ako je pružalac internet usluga na posredan način pribavio dobit koja je u vezi sa neovlašćenim sadržajem. Najčešće je u pitanju zakup oglasnog prostora trećim licima.⁴⁶

Pored činjenice da se relevantne odredbe tumače na različite načine, problem predstavlja i razvoj kompjuterske tehnologije u odnosu na vreme kada je Direktiva o elektronskom poslovanju donesena. Naime, *Web 2.0* platforme su u velikoj meri promenile pejzaž usluga, a time i ulogu internet posrednika. Posrednici u komunikaciji više nemaju toliko jasno definisane zadatke. Obični posrednici, čija je primarna funkcija bila da povezuju korisnike, zbog naglog porasta malvera, napada na servere, botova i sličnih neželjenih pojava, sve češće intervišu u korisničkoj komunikaciji.⁴⁷ Istina, ovi posrednici mogu da preduzimaju određene akte tehničke prirode u toku prenosa podataka, ukoliko se takvim aktima ne utiče na celovitost informacija uključenih u prenos.⁴⁸ Ako se ovo uzme u obzir, teško bismo mogli opravdati zahtev da se ova grupa provajdera drži potpuno pasivnim.

44 C. Field, B. Nordemann, „Hosting provider liability: new cases illustrates differences between EU and US“, https://www.aippi.org/enews/2013/edition31/Corey_Field.html, 5. april 2015.

45 *EU Studies on the Legal Analysis of a Single Market for the Information Society – New rules for a New Age?*, 6. *Liability of online intermediaries*, DLA Piper 2009, 19.

46 D. Popović, „Povreda autorskog prava i srodnih prava na Internetu: preispitivanje uloge posrednika“, 583.

47 I. Walden, „Discussion of Directive 2000/31/EC“, *Concise European IT law*, Kluwer Law International 2006, 248-249.

48 Čl. 43 Direktive o elektronskoj trgovini.

Slične dileme postoje i kada je u pitanju tumačenje usluga, koje prema tekstu Direktive o elektronskom poslovanju pružaju *caching* provajderi. Primera radi, *Usenet*, mreža koju čine serveri namenjeni primanju, slanju i razmeni članaka, diskusija i sličnog sadržaja, obuhvata i pojmovno određuje *caching* provajdera (podatke razmenjuju korisnici, a na serveru se privremeno čuvaju) i *hosting* provajdera (sadržaj se automatski preusmerava na servere učesnika u komunikaciji).⁴⁹

Jednako diskutabilna je i definicija pružaoca *hosting* usluge, koja se sastoji u čuvanju podataka postavljenih od strane korisnika. Pitanje jeste u kojoj meri čuvanje treba da bude zastupljeno u celokupnom paketu usluga savremenih veb servera: u pretežnom delu ili u minimalnoj meri ili pak u celosti.⁵⁰

Imajući u vidu teškoće izazvane različitim interpretacijama relevantnih odredaba od strane nacionalnih sudova država članica, Evropska komisija je 2010. otpočela konsultacije u vezi sa ocenom potrebe reformisanja i eventualnim pravcima takve normativne intervencije. Nakon što su se o ovom pitanju izjasnili brojni zainteresovani subjekti, Komisija je donela odluku da reforme nisu potrebne.⁵¹ Međutim, čini se da je takav pristup više opredeljen činjenicom da su stavovi interesnih grupa toliko međusobno različiti da je evidentno teško ostvariti kompromis.⁵² Umesto toga, Komisija je pristupila preispitivanju Direktive o sprovođenju prava intelektualne svojine, očekujući da će se harmonizacija ostvariti na horizontalnom nivou, ujednačavanjem pre svega *notice and action (take down)* postupka.⁵³ Uz to, izvesno je da će Digitalna agenda za Evropu 2020 (*Digital Agend for Evropu 2020*)⁵⁴, u okviru projekta Jedinstvenog digitalnog tržišta (*Digital Single Market*)⁵⁵, ponovo otvoriti i pitanja regulisana Direktivom o elektronskoj trgovini.

49 T. Verbiest, G. Spindler, G.M. Riccio, A. Van der Perre, „Study on liability of Internet intermediaries“, 39, http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/study/liability/final_report_en.pdf, 2. april 2015.

50 *EU Studies on the Legal Analysis of a Single Market for the Information Society – New rules for a New Age?*, 6. *Liability of online intermediaries*, 19. Značajan doprinos tumačenju navedenih okolnosti daje odluka u sporu Google AdWords, u kojem su spojeni predmeti C-236/08, C-237/08 i C-238/08, *Google France SARL v. Louis Vuitton Malletier Sa*. Opsežnu analizu odluke vid. u: D. Popović, „Žigom zaštićene oznake, ključne reči i oglašavanje na Internetu“, *Pravo i privreda* 4-6/2011, 935-941.

51 EU Commission Communication (COM (2011) 942 „A Coherent Framework For Building Trust in The Digital Single Market for e-commerce and online services“ http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/communication2012/COM2011_942_en.pdf, 28. mart 2015.

52 B.M.Farano, *Internet Intermediaries' Liability for Copyright and Trademark Infringement: Reconciling the EU and U.S. Approaches*, TTLF Working Papers 2012, 158.

53 *Ibid.*

54 Digital Agend for Europe 2020, <https://ec.europa.eu/digital-agenda/our-goals/pillar-i-digital-single-market>, 3. april 2015.

55 Digital Single Market, <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-single-market>, 3. april 2015.

5. POKUŠAJI UJEDNAČAVANJA NORMATIVNIH REŠENJA O ODGOVORNOSTI INTERNET POSREDNIKA ZA POVREDE AUTORSKOG PRAVA NA INTERNETU

Rešavanje aktuelnih problema u vezi sa iskorišćavanjem autorskih dela na Internetu, već po svojoj prirodi, ne može se odvijati unutar granica važnosti jednog pravnog sistema. Internet, globalna računarska mreža koja obezbeđuje komunikaciju medju korisnicima širom sveta, definisan je tehničko-tehnološkim mogućnostima, više manje uravnoteženim na svetskom nivou. U takvom ambijentu, različita regulativa, a još više neprecizna, koja dopušta neujednačene interpretacije, doprinosi pravnoj nesigurnosti. Primarni zajednički interes svih učesnika interaktivne komunikacije jeste da se uspostave normativni okviri za harmonizaciju propisa na svetskom nivou. Najčešće, način da se takav cilj postigne jesu međunarodni sporazumi. Međutim, u ovom delu rada, koji će svakako biti posvećen jednom od njih, neizbežno je istaći i pojedine nacionalne propise (ili još bolje, nacрте propisa), iz dva razloga.

Prvi se tiče međunarodnog značaja pravnog sistema iz kojeg potiče. Reč je o Sjedinjenim Američkim Državama, koje su u međunarodnoj trgovini smatraju najuticajnijim.

Drugi se tiče činjenice da se na evropskom kontinentu, tačnije među zemljama Evropske unije, koje nastoje da uspostave posebna pravila o odgovornosti internet posrednika, razvijaju različiti pristupi. Neki od njih bi mogao da posluži i kao model očekivanoj reformi.

5.1. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera u Sjedinjenim Američkim Državama

Pokušaj normativnog suočavanja sa intenzivnim razvojem novih tehnologija, i sledstveno, rastućom internet piraterijom, u Sjedinjenim Američkim Državama je rezultirao Predlogom zakona o suzbijanju onlajn piraterije (*Stop Online Piracy Act – SOPA*)⁵⁶, odnosno Predlogom zakona o zaštiti intelektualne svojine (*Protect Intellectual Property Act – PIPA*)⁵⁷, što je zapravo njegov ekvivalent u Senatu.

Prema odredbama SOPA, opšti pravobranilac je ovlašćen da zahteva od pružaoca internet usluga, internet pretraživača, pružaoca usluga platnog prometa i mreže oglašivača da prestanu sa pružanjem svojih usluga (npr. blokiranjem pristupa, prestankom upućivanja na informacije drugih učesnika

56 Long title: To promote prosperity, creativity, entrepreneurship, and innovation by combating the theft of U.S. property, and for other purposes, - H.R. 3261, House Judiciary Committee, <http://www.webcitation.org/63oCICqj>, 2. februar 2015.

57 Long title: To prevent online threats to economic creativity and theft of intellectual property and for other purposes, - S.968 – PIPA, www.opencongress.org/bill/s968-112/text, 2. februar 2015.

u interaktivnoj komunikaciji ili sličnim merama ili obustavljanje plaćanja, odnosno oglašavanja) inostranim veb sajtovima na kojima je izvršena onlajn povreda autorskog prava.⁵⁸

Slična ovlašćenja predviđena su i za titularne autorskog prava, s tim što se njihov zahtev ne može usmeriti prema pružiocima internet usluga niti prema internet pretraživačima.⁵⁹ Međutim, da bi mogli da zahtevaju prestanak pružanja usluga, titular prava najpre mora o nastupeloj povredi obavestiti pružaoca usluga platnog prometa, odnosno mrežu oglašivača, pisanim putem. Takvo obaveštenje, između ostalog, mora da sadrži i pravni osnov titularovog zahteva. Ukoliko adresati odbiju da postupe po zahtevu titulara, ili je upućen istovrsni zahtev druge strane, titular može da pokrene sudski postupak protiv vlasnika, operatera ili registranta spornog domena na kojem se uređuje predmetni sajt.

Od trenutka kada su SOPA/PIPA predstavljeni naciji, našli su se u centru pažnje kritičkih rasprava. Zamerke su se uglavnom odnosile na okolnost da se postupak donošenja akata odvijao iza „zatvorenih vrata“, bez učešća javnosti. Ne mali značaj se pridao činjenici da se ovim odredbama ugrožava bezbednost na Internetu, koja je u modernoj civilizaciji primarni zahtev svakog pojedinca. Ipak, najglasniji oponenti su bili oni koji su naglašavali da bi se usvajanjem ovih predloga povredila sloboda govora, da nedostaje odgovarajući postupak, koji bi omogućio pravično sudjenje, te da je sankcija blokiranja pristupa neprimerena.⁶⁰

Nakon dugotrajnih i veoma rasprostranjenih onlajn diskusija, obojenim uglavnom negativnim reakcijama, zakonodavni proces je obustavljen.⁶¹

5.2. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera na međunarodnom nivou

Međunarodni dokument, kojim se nastoji na precizniji način urediti pitanje odgovornosti internet posrednika za povrede autorskog prava učinjene na globalnoj mreži jeste *The Anti-Counterfeiting Trade Agreement (ACTA)*, odnosno Trgovinski sporazum protiv krivotvorenja robe. Ovaj Sporazum predstavlja rezultat ambicije, pre svega Sjedinjenih Američkih Država⁶², da se stvore globalni okviri, odnosno standardi u prinudnom sprovođenju prava intelektualne svojine, a time i u borbi protiv onlajn piraterije. Iako označen

58 Section 102 SOPA.

59 Section 103 SOPA.

60 Ove rasprave, odnosno komentari dostupni su na brojnim Internet sajtovima: <https://wordpress.org/news/2012/01/help-stop-sopa-pipa/>, http://community.wikia.com/wiki/User_blog:Craigpalmer/SOPA_and_PIPA_Situation_Summary, <http://googleblog.blogspot.com/2012/01/dont-censor-web.html>, 9. februar 2015.

61 Senator Harry Reid Statement On Intellectual Property Bill, 20. January 2012, <http://democrats.senate.gov/2012/01/20/reid-statement-on-intellectual-property-bill/#.VUZVH5wlmrY>, 13. mart 2015.

62 S. M. Marković, „Trgovinski sporazum protiv krivotvorenja robe (ACTA) – sadržina, ciljevi i značaj“, *Pravo i privreda*, 7-9/2012, 199.

kao međunarodni, o ovom sporazumu su se vodili tajni regionalni pregovori, koje su inicirale Sjedinjene Američke Države. Već ovim činjenicama (tajni pregovori i inicijativa Sjedinjenih Američkih Država) je značajno obojen tekst Sporazuma, a donekle i njegova pravna sudbina.

Naime, pregovori o ACTA su vođeni istovremeno sa procesom donošenja SOPA/PIPA u Sjedinjenim Američkim Državama. Međutim, kako su oba projekta doživela neuspeh, pokušaj Sjedinjenih Američkih Država da se zaobilaznim putem, kroz obavezujuće dejstvo jednog međunarodnog dokumenta, odnosno ACTA, predložena rešenja ipak usvoje, prvobitni tekst je bio oblikovan upravo prema osporenim američkim predlozima zakona.⁶³ U završnoj fazi pregovora učinjeni su brojni kompromisi u korist kritički raspoložene javnosti, pa je konačni tekst Sporazuma samo bleđa senka svog izvora (ACTA lite).⁶⁴

Druga okolnost koja ACTA čini neprihvatljivom u kontekstu savremenih demokratskih procesa jeste činjenica da su tajni pregovori vođeni van institucija koje bi mogle, i trebalo bi da budu ključni nosioci reforme u pogledu uređenja internet prometa i komunikacije, odnosno sprovođenja zaštite prava intelektualne svojine. Pri tom se najpre misli na Svetsku trgovinsku organizaciju, ali i na Svetsku organizaciju za intelektualnu svojinu. Štaviše, predloženim Sporazumom se ove institucije značajnog autoriteta na globalnom nivou potpuno zaobilaze formiranjem ACTA komiteta, čiji članovi nisu birani, već postavljeni iz svake države potpisnice. ACTA komitetu se, pak, rezerviše nadležnost da nadzire primenu ACTA sporazuma, bez pravnih mehanizama koji njegov rad čine transparentnim.⁶⁵

Nadalje, ukoliko imamo u vidu koje države su učestvovala u pregovorima, odnosno koje su države potpisnice (Evropska unija i njene države članice, Australija, Kanada, Japan, Republika Koreja, Ujedinjene Meksičke Države, Kraljevina Maroko, Novi Zeland, Republika Singapur, Švajcarska, Sjedinjene Američke Države), ili još značajnije, koje nisu ni pozvane da učestvuju u stvaranju jednog ovako značajnog sporazuma sa atributom međunarodnog (Rusija, Kina, Indija), ne može se zanemariti činjenica da pravni standardi njime postavljeni obezbeđuju primat na globalnom internet tržištu upravo privrednim subjektima koji potiču iz privredno najuticajnijih zemalja. Sledstveno, takva pozicija se obezbeđuje i privredama iz kojih oni potiču. Tako, svako naknadno pristupanje Sporazumu pretpostavlja prihvatanje datih pravnih okvira. Štaviše, iskustveno⁶⁶ bi se moglo očekivati da predviđeni mehanizmi sprovođenja zaštite prava intelektualne svojine ujedno predstavljaju minimal-

63 Stoga se za ovaj Sporazum kaže da predstavlja pokušaj „pranja politike“. Opširnije vid: S. Marković, 2012, 209.

64 *Ibid.*

65 *Ibid.*, 199-203.

66 Pri tom se misli na pregovaračke pozicije razvijenijih zemalja koje, pod okriljem TRIPS odredaba, tj. minimalnih prava, nameću u bilateralnim ili regionalnim trgovinskim sporazumima slabijim stranama visoke standarde zaštite prava intelektualne svojine (tzv. TRIPS plus standardi).

ne mere na koje bi se u budućim bilateralnim ili multilateralnim trgovisnim sporazumima mogle obavezati ekonomski slabije strane. Krajnji rezultat, koji bi se mogao očekivati u primeni Sporazuma, jeste pooštavanje zaštite prava intelektualne svojine na teret društvenih interesa, koji se ne odnose samo na korišćenje intelektualnih dobara.

Kada je reč o odgovornosti internet posrednika, od značaja su odredbe drugog poglavlja, odeljka pet.⁶⁷ Načelno, Sporazum predviđa obavezu država potpisnica da nacionalnim zakonodavstvom obezbede: efektivne sankcije (preventivne i reaktivne) protiv rasprostranjenog neovlašćenog distribuisanja zaštićenih dela, sankcije protiv zaobilazanja efektivnih tehnoloških mera zaštite autorskih dela; posebnu proceduru u obezbeđivanju identifikacije direktnih prekršioca (naročito preko pružaoca internet usluga).⁶⁸

Sporne odredbe o faznom odlučivanju (*graduate response*) i filtriranju sadržaja od strane internet provajdera ostale su van konačnog teksta, najviše zbog pritiska javnosti. Međutim, i takav „prečišćen“ tekst upućen je na ocenu najvišem sudskom organu Evropske unije, Evropskom sudu, od kojeg se tražilo da preispita usklađenost odredaba ACTA sa osnovnim pravima Evropske unije, pre svega slobodom govora, izražavanja, zaštite podataka, ali i pravima intelektualne svojine.⁶⁹ Drugim rečima, odgovornost za povrede autorskog prava na Internetu, u konačnoj verziji dokumenta, postavljena je više na principima (manje na konkretnim rešenjima), koja već postoje u pravu Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije. Ipak, ni tako ublažen Sporazum nije ratifikovan od strane potrebnog broja država,⁷⁰ da bi stupio na snagu. Štaviše, Evropski parlament je ubedljivom većinom⁷¹ poslanika odbio ACTA, čime je, bar u okviru Evropske unije, okončana debata o kompatibilnosti ovog Sporazuma sa *acquis communautaire*⁷², a donekle i predodređena i pravna sudbina.⁷³ Naime, odlukom Parlamenta da se odbije ACTA isključena

67 Anti-Counterfeiting Trade Agreement, Council of the European Union, Interinstitutional File: 2011/0166 (NLE), 23 August 2011, 12196/11.

68 Čl. 27, st. 1-2 ACTA.

69 Statement by Commissioner Karel de Gucht on ACTA (Anti-Counterfeiting Trade Agreement), http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-128_en.htm, 19. mart 2015.

70 Da bi Sporazum stupio na snagu, potrebno je da ga ratifikuje najmanje šest država. Čl. 40 ACTA.

71 478 je glasalo protiv, 39 za, a 165 poslanika je bilo uzdržano. European Parliament rejects ACTA, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20120703IPR48247/html/European-Parliament-rejects-ACTA>, 19. mart 2015.

72 Pojedini autori su svojevremeno isticali da između odredbi ACTA i *acquis communitarie* postoji veliki nesklad, zbog čega bi bilo potrebno prilagođavati propise EU, u cilju primene ACTA. Vid: S. M. Marković, 2012, 210.

73 Zanimljivo je da je parlamentarna debata o ACTA bila praćena nezapamćenim lobiranjem od strane hiljada građana EU da se Sporazum odbije, uličnim demonstracijama, mejlovima i telefonskim pozivima upućenim direktno parlamentarima, kao i potpisivanjem peticije od strane 2.8 miliona građana širom sveta, kojom se tražilo da Evropski parlament ne da saglasnost na sporni Sporazum. European Parliament rejects ACTA, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20120703IPR48247/html/European-Parliament-rejects-ACTA>, 19. mart 2015.

je mogućnost ne samo za Evropsku uniju, već i za svaku državu članicu da Sporazum ratifikuje.

5.3. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera u Francuskoj

Među prvim zemljama evropskog kontinenta koje su, kao odgovor u borbi protiv piraterije, pristupile reformi sistema odgovornosti internet provajdera, jeste Francuska. Tako, u ovoj zemlji usvojen je 2009. godine Zakon o saopštavanju i zaštiti dela na Internetu (*Loi favorisant la diffusion et la protection de la création sur Internet*).⁷⁴ Ovim Zakonom je osnovano posebno telo u čijoj je nadležnosti staranje o autorskim pravima na Internetu, odnosno sankcionisanje njihovih povreda (*Haute Autorité pour la Diffusion des Oeuvres et la Protection des droit sur Internet – HADOPI*), prema kojem se označava i sam zakon.⁷⁵

Postupak koji vodi HADOPI odvija se u tri faze (tzv. pravilo trostrukog udara), a započinje podneskom titulara prava ili njegovog zastupnika, u kojem se opisuje navodna povreda, odnosno nedopuštene radnje. Nakon što identifikuje korisnika kojem se pripisuje povreda autorskog ili srodnog prava, HADOPI šalje prvi mejl upozorenja. Pri tom, korisnik se obaveštava samo o postojanju indicija da je u određeno vreme izvršio povredu autorskog ili srodnog prava, ali bez navođenja o kom zaštićenom sadržaju je reč, niti ko je titular prava.⁷⁶ Istovremeno, uz podsećanje o obavezama poštovanja autorskog i srodnih prava, korisnik se upozorava da u buduće bolje osigura, tj. obezbedi pristup Internetu sa svog računara. Ukoliko se u narednom periodu od šest meseci ponovi povreda autorskog prava sa iste IP adrese, regulatorno telo HADOPI, šalje drugi mejl upozorenja sa istom sadržinom, a korisnik se stavlja pod nadzor u narednih godinu dana. Konačno, ako i u ovom periodu nastupi povreda, korisniku može da bude ukinut nalog u najdužem trajanju od godinu dana. Pri tom, korisniku se istovremeno izriče zabrana otvaranja novog naloga kod drugog provajdera u tom periodu.⁷⁷

Prema prvoj verziji zakonskog teksta, HADOPI je imao ovlašćenje da izriče meru ukidanja naloga, ali nakon što je Ustavni savet odredbu o suspenziji naloga ocenio kao neustavnu, preduzimanje trećeg udara u postupku protiv internet piraterije je povereno sudskoj vlasti.⁷⁸

U okviru Evropske unije, HADOPI zakon je oštro kritikovan, kako na zvaničnom nivou, tako i među subjektima uključenim u internet razmenu informacija. Pretpostavljeno, najviše primedbi se stavljalalo na račun nadzora

74 Loi No 2009-669 du 12 juin favorisant la diffusion et la protection de la création sur Internet, www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=324043, 11. februar 2015.

75 D. Popović, „Povreda autorskog prava i srodnih prava na Internetu: preispitivanje uloge posrednika“, 585, fn. 15.

76 *Ibid.*

77 *Ibid.*, 586.

78 *Ibid.*, 585.

korisnika u okviru globalne mreže i narušavanja njihove privatnosti, kao i činjenice da tehnološki procesi mogu da izazovu dodatne pometnje u identifikovanju izvora povrede. Na kraju, suspenzija pristupa Internetu ocenjena je kao nesrazmerna mera.⁷⁹ Evropski parlament je, sledstveno, u svojoj rezoluciji izrazio neslaganje sa merama blokiranja Interneta, naročito kada su u pitanju subjekti koji korišćenjem ne ostvaruju nikakvu dobit, ocenivši da francuske mere protiv internet piraterije ne bi trebalo slediti.⁸⁰

Premda dosta osporavan, HADOPI zakon u Francuskoj još uvek predstavlja pravni osnov u postupcima povodom internet piraterije. Ipak, njegova praktična primena može se oceniti kao zanemarljiva. Od stupanja na snagu, samo u jednom slučaju je izrečena mera zabrane pristupa internetu u trajanju od petnaest dana.⁸¹

Sporne odredbe HADOPI zakona, o blokiranju pristupa Internetu, su 2013. godine ukinute.⁸² Tako, prema trenutno važećem tekstu, najoštrija sankcija jeste novčana kazna u maksimalnom iznosu od 1.500 evra.⁸³

5.4. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera u Velikoj Britaniji

Engleskim Zakonom o digitalnoj ekonomiji (*Digital Economy Act*), koji je usvojen 2010. godine⁸⁴, kao integralni deo Zakona o komunikacijama iz 2003. (*Communication Act*)⁸⁵, takođe se suzbijanje internet piraterije najvećim delom usmerava na odgovornost internet provajdera. Njihova uloga odnosi se na identifikaciju, nadzor i primenu niza sankcija protiv lica koja su uključena u povredu autorskog prava na Internetu.

Predviđene mere se primenjuju ukoliko je korisnik internet usluge povredio autorsko pravo neposredno koristeći uslugu internet posrednika ili je drugom omogućio pristup servisu, putem kojeg je izvršena povreda prava.

79 B.M. Farano, 160.

80 E.U. Parliament Resolution of April 10, 2008 on Cultural Industries in Europe (2007/2153 (INI), 17, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0063+0+DOC+PDF+V0//EN>, 18. april 2015.

81 France drops controversial „Hadopi“ law after spending millions, <http://www.theguardian.com/technology/2013/jul/09/france-hadopi-law-anti-piracy>, 18. april 2015, France U-turns on controversial „three strikes“ Hadopi Internet disconnection Law, <http://thenextweb.com/eu/2013/07/09/france-performs-u-turn-on-three-strikes-hadopi-disconnection-law/>, 18. april 2015.

82 Décret No 2013-596 du 8 juillet 2013, http://www.journal-officiel.gouv.fr/publication/2013/0709/joe_20130709_0157_sx00.html?verifBaseDir=/verifier&notVerif=0&verifMod=load.php&verifExplMod=attente.php&ficBaseDir=./publication/2013/0709&joDat e=09/07/2013#test60, 18. april 2015.

83 Graduated response, <http://www.hadopi.fr/en/new-freedoms-new-responsibilities/graduated-response>, 19. april 2015.

84 Digital Economy Act 2010 (DEA), <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24>, 2. februar 2015.

85 Communication Act 2003 (CA), http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21/pdfs/ukpga_20030021_en.pdf, 2. februar 2015.

Titular autorskog prava koje je povređeno je u obavezi da posredniku dostavi izveštaj u kojem se ukazuje na nedozvoljeno iskorišćavanje njegovog dela putem usluge koju korisnik pruža, opisivanjem konkretnih akakta koji su preduzeti, uz dokaze koji ukazuju na to da je povreda učinjena sa određene IP (*Internet Protocol*) adrese, kao i datume kada su ti pristupi uočeni, odnosno dokazi prikupljeni. Izveštaj po kojem posrednik može da preduzima dalje mere mora da bude poslat u roku od mesec dana od dana kada su dokazi prikupljeni. Uz to, izveštaj mora da ispunjava i ostale zahteve opredeljene u pravilniku OFCOM-a.⁸⁶ Internet provajder je u obavezi da nosiocu autorskog prava dostavi podatke o individualnim korisnicima internet usluga koji su obuhvaćeni izveštajem. Nadalje, na zahtev nosioca autorskog prava, posrednik treba da sačini listu svih IP adresa koje su obuhvaćene u određenom broju njegovih izveštaja. Na osnovu ovih podataka, putem sudskog naloga, internet posrednik treba da identifikuje korisnike usluga koji su navedeni u listi i da pokrene odgovarajuće postupke protiv njih.⁸⁷

Većina operativnih detalja, poput „određenog broja izveštaja“ na osnovu kojih bi internet posrednik bio u obavezi da izda listu prekršioca autorskog prava, ostavljeno je u nadležnosti Nezavisnog regulatornog i konkurentnog tela za industriju komunikacije Ujedinjenog Kraljevstva – OFCOM (*Independent regulator and competition authority for U.K. communication industries*), koji bi ta pitanja trebalo da uredi posebnim aktima. Nakon što protekne 12 meseci od njihovog stupanja na snagu, nadležni ministar dobija ovlašćenje da naloži posredniku primenu tehničkih mera, kao što je ograničenje brzine njihove internet konekcije ili čak suspenzija pristupa internetu, protiv korisnika koji se nalaze na navedenoj listi.⁸⁸

Ovaj Zakon, slično kao prethodno navedeni, bio je izložen brojnim kritikama od strane internet provajdera, udruženja potrošača, ali i tema sudskih i parlamentarnih rasprava.⁸⁹ Iz tih razloga, prvobitni tekst je menjan u delu kojim se ministru daju ovlašćenja da naredi suspenziju pristupa Internetu, pa se njegova nadležnost svodi na konačno potvrđivanje liste i identifikacije korisnika koji su označeni kao subjekti povrede prava autora. Štaviše, u korist ovih subjekata se uvodi i žalbeni postupak pred nezavisnim telom⁹⁰, formiranim od strane Agencije za upravljanje podacima (*Data Driven Marketing Experts – OCCAM*⁹¹).

Mogućnosti blokade veb sajtova postoji i prema važećem Zakonu o autorskom pravu, dizajnu i patentima (*Copyright, Design and Patent Act – CDPA*).⁹² Ipak, njihov pravni značaj je umanjen činjenicom da su one

86 Section 3 DEA.

87 Section 4 DEA.

88 Section 5-10 DEA.

89 B.M.Farano, 164.

90 Section 192 CA.

91 Occam, <http://www.occam-dm.com/>, 29. januar 2015.

92 Copyright, Design and Patent Act – CDPA, section 17, 18, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>, 12. februar 2015.

praktično neprimjenljive, kako je OFCOM istakao u svom tehničkom izvješću.⁹³ Ova okolnost nije sprečila zainteresovane subjekte u nastojanju da DEA obezvrede i u okviru pravne valjanosti. Stoga su vodeći internet posrednici u Velikoj Britaniji (*Talk Talk Telecom Group* i *British Telecommunications*) pokrenuli sudski postupak radi ocene saglasnosti spornog akta sa propisima o elektronskoj trgovini, direktivama o privatnosti i elektronskim komunikacijama Evropske unije i sličnim aktima. Pri tom su naročito istakli da mere koje DEA predviđa u cilju zaštite autorskih prava u onlajn okruženju grubo narušavaju osnovna prava demokratskog društva. U prvom redu se ističe povreda prava na izražavanje, koje može da bude ograničeno samo ukoliko je takvo ograničenje adekvatno, proporcionalno i neophodno spram dobra koje se želi zaštititi. Predviđene mere neposredno onemogućavaju krajnje korisnike u pristupu informacijama, zbog čega je mera blokiranja veb sajtova u nesrazmeri sa nastojanjima da se pružanjem autorsko-pravne zaštite ostvari ravnoteža u zaštiti suprotstavljenih interesa autora i društva. U tom smislu, tužioci ističu da se, prema odredbama DEA proširuje odgovornost koju ustanovljava već CDPa, zbog povrede autorskog prava na Internetu, i premešta sa organizacija (po pravilu) na pojedince koji su „slučajnim“ pretragama povezani sa IP adresama na kojima je izvršena povreda autorskog prava. Pri tom se najviše misli na sve zastupljenije mreže bežičnog Interneta kojima je pristup potpuno slobodan.⁹⁴

Nadalje, ograničavanje bilo kojeg ustavnog prava građana mora da bude zakonski precizno regulisano, pa samim tim i predvidivo, te sprovedeno u odgovarajućem postupku, uz mogućnost odgovornog lica, odnosno subjekta prema kojem se mere preduzimaju, da se zaštiti od eventualnih zloupotreba. U spornom aktu ovakve odredbe, prema mišljenju zainteresovanih subjekata, ne pružaju dovoljnu zaštitu subjektu prema kojem mogu da budu izrečene predviđene mere. Tako, već činjenica da označavanje njegove IP adrese predstavlja pretpostavku o njegovoj odgovornosti otežava njegovu poziciju, budući da je dokazivanje negativne činjenice u praksi prilično teško, a naročito ako se ima u vidu virtuelno digitalno okruženje. Donošenje propisa koji bi detaljnije regulisali ovo pitanje je odloženo za kasniji momenat, a nadležnost je poverena telima koja treba da odlučuju o predloženim merama. Na kraju, nakon opsežne analize o ulozi i uticaju Interneta u savremenim demokratskim društvima, a u kontekstu ustavom zagwarantovanih prava građana, tužioci ističu da bi primena odredaba DEA imala zapravo „štetan efekat“.⁹⁵

93 OfCom Study, „Site blocking“ to Reduce Online Copyright Infringement, May 27, 2011, <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/internet/site-blocking.pdf>, 1. mart 2015.

94 R.Mansell, W.E.Steinmueller, „Copyright Infringement online: the case of the Digital Economy Act judicial review in the United Kingdom“, *New Media and Society*, 2013, 15(8), 1312-1328.

95 British Telecommunication Plc, TalkTalk Telecom group v. The Secretary of State for Business, Innovation, and Skills, CO/7354/2010, <http://www.article19.org/data/files/pdfs/submissions/skeleton-argument-on-behalf-of-consumer-focus-and-article-19.pdf>, 30. mart 2015.

Tužba je odbijena, a odluka suda potvrđena i u žalbenom postupku. Međutim, ni ovaj zvanični stav nije uspeo da umanjí nezadovoljstvo izazvano donošenjem DEA, te je implementacija odnosnog OFCOM pravilnika nekoliko puta odlagana.

U međuvremenu, zainteresovani subjekti iz industrije zabave, kulture i komunikacija (*Creative Content UK*)⁹⁶ su postigli sporazum sa predstavnicima nosilaca autorskih prava i državnim autoritetima o merama koje je potrebno preduzeti u cilju borbe protiv onlajn piraterije. Rezultat toga je *Voluntary Copyright Alert Programme (VCAP) – Creative Content UK* program, koji je dobio i finansijsku podršku Vlade.⁹⁷

Ideja koja dominira u predloženom programu jeste edukacija i upozorenje korisnika Interneta o nedozvoljenom korišćenju dostupnog onlajn sadržaja. Zapravo, prema ovom programu, internet posrednici su u obavezi da korisnicima internet naloga (*subscriber account holder*) dostave niz upozorenja o tome da se sa njihovih naloga neovlašćeno koristi zaštićeni sadržaj. Istovremeno, internet posrednici su dužni da korisnike upoznaju sa konsekvencama takvih postupaka, ali i da ih istovremeno upute na internet lokacije na kojima je pristup alternativnom sadržaju slobodan, odnosno za koje su titulari autorskog prava dali saglasnost za ovaj vid iskorišćavanja. Ukoliko se neovlašćeni pristupi, odnosno deljenje autorskih dela, sa iste IP adrese nastave, internet posrednici ponovo upozoravaju korisnika, putem pisama kojih ne može biti više od četiri. Međutim, prema navedenom programu *Creative Commons UK*, i pored normativne mogućnosti, korisnicima se neće izreći stroge sankcije koje predviđa DEA. Drugim rečima, umesto *notice and take down* sistema promoviše se *notice and stay down*.⁹⁸ Time je, zapravo, odložena primena relevantnih odredaba. Kako pojedini zvanični izvori navode⁹⁹, sa primenom postojećeg režima DEA se neće otpočeti dok „dobrovoljni“ ne pokaže svoju efikasnost. Cilj odlaganja svakako jeste ušteda materijalnih troškova, do čega nesumnjivo dolazi izbegavanjem dvostrukog sistema obaveštavanja, ali i pokušaj da se problemu pristupi na drugačiji način. Program, kako se ističe, nije usmeren na odbijanje pristupa Internetu, već se radi o „promeni stavova i podizanju svesti.“¹⁰⁰

Dakle, program *Creative Commons UK* ne predviđa drugačiji sistem sankcionisanja neovlašćenog korišćenja autorskih dela putem Interneta od onog koji je uspostavljen osporenim DEA, ali njihovu primenu prati i nave-

96 <http://www.generator.org.uk/creative-content-uk/>, 23. mart 2015.

97 New education programme launched to combat online piracy, <https://www.gov.uk/government/news/new-education-programme-launched-to-combat-online-piracy>, 25. mart 2015.

98 Ovaj sistem je postojao i u sudskoj praksi ranijeg datuma. Vid. „Hosting provider’s liability: Cour de casation puts an end to the notice and stay down rule“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 3/2013, 193.

99 *Ibid.*

100 UK internet firms to adopt new ‘anti-piracy’ strategy, <http://rt.com/uk/174744-uk-internet-fileshare-piracy/>, 31. mart 2015.

dena kampanja protiv piraterije, koja bi trebalo da otpočne u ovoj godini.¹⁰¹ Ostaje da se vidi kakav efekat će ovaj program postići u borbi protiv neovlašćenog korišćenja autorskih dela putem Interneta.

5.5. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera u Španiji

Donošenje zakonskih odredaba kojima bi se uspostavio pravni okvir stroge kontrole korišćenja autorskih dela na Internetu, u Španiji je otpočeo pod pritiscima Sjedinjenih Američkih Država. Naime, sa ciljem pooštavanja autorsko-pravne zaštite, Vlada Sjedinjenih Američkih Država je preuzela aktivnu ulogu u kreiranju globalnog sistema kontrole autorskih prava na Internetu. S obzirom na to da je, prema nekim istraživanjima, Španija ocenjena kao najveće tržište piraterije u Zapadnoj Evropi¹⁰², ova država se našla na udaru vlasti Sjedinjenih Američkih Država. U tom smislu Kancelarija za međunarodnu trgovinu Sjedinjenih Američkih Država (*Office of the United States Trade Representatives*) poslala je upozorenje Španiji da će je uvrstiti u posebnu Listu za posmatranje, *Special 301 Report Watch List*, ukoliko ne preduzme značajnije mere nadzora nad sve učestalijim povredama autorskog prava na Internetu. Štaviše, Vlada Sjedinjenih Američkih Država je ohrabivala španske autoritete da slede primer HADOPI i DEA, ali na ova nastojanja nije bilo zadovoljavajućeg odgovora sa španske strane. Stoga je Španija u 2008. i 2009. godini ipak našla svoje mesto na ovoj nepoželjnoj listi. U narednom periodu, u Španiji je pripremljen predlog mera koje su imale za cilj reformu autorskog prava u skladu sa već postojećim trendovima u Francuskoj, Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama. Novim Zakonom o održivoj ekonomiji¹⁰³ obuhvaćene su i odredbe kojima se reguliše odgovornost posrednika na Internetu za povrede autorskog prava učinjene tim putem (po predlagaču, ministru *Angeles Gonzales-Sinde*, nazvan *Ley Sinde* – Sindov zakon).¹⁰⁴ Politička nestabilnost u Španiji, izazvana ekonomskom krizom, odložila je usvajanje predloženih mera do kraja decembra 2011. godine.

Ovim zakonom se ustanovljava posebna Komisija za intelektualnu svojinu, kao izvršni organ Ministarstva kulture. Između ostalog, nadležnost ove

101 Digital Economy Act copyright regime shelved by UK government, <http://www.out-law.com/en/articles/2014/july/digital-economy-act-copyright-regime-shelved-by-uk-government/>, 25. mart 2015.

102 Wendy Williams, *Pirates of the Mediterranean*, <http://www.theolivepress.es/spain-news/2012/01/28/illegal-downloads-piracy-spain/>, 2. mart 2015.

103 *Ley de Economía Sostenible*, de 4 de marzo (Zakon o održivoj ekonomiji), www.boe.es/boe/dias/2011/03/05/pdfs/BOE-A-2011-4117.pdf, 17. mart 2015.

104 K. Sarikakis, J. R. Rodriguez-Amat, *Intellectual Property Law change and process: The case of Spanish Ley Sinde as policy laundering*, <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/4854/3847>, 20. mart 2015, M. Peck, „Spain's SOPA law: how it works and why it won't“, *IEEE Spectrum* 2011, <http://spectrum.ieee.org/tech-talk/telecom/internet/spains-sopa-law-how-it-works-and-why-it-wont-work>, 20. mart 2015.

Komisije je da podnosi prijave protiv navodnih neovlašćenih korisnika autorskih dela putem Interneta, ali i da pokreće sudske postupke i sprovodi preventivne i reaktivne mere, kao što je blokiranje pristupa Internetu, kada je to potrebno.¹⁰⁵

Postupak koji se predviđa ovim zakonom i čiji je glavni nosilac Komisija za intelektualnu svojinu je kratak i okončava se, pod redovnim okolnostima, u roku od deset dana. Naime, Komisija najpre utvrđuje postojanje autorskog prava, postojanje povrede istog i identitet korisnika sa čijeg naloga je neovlašćeno korišćeno autorsko delo. Ukoliko identitet neovlašćenog korisnika nije moguće pouzdano utvrditi, Komisija može da zahteva od suda ovlašćenje da se neposredno obrati internet posredniku radi prikupljanja identifikacionih podataka. Posrednik ima obavezu da tražene podatke dostavi u roku od četrdesetosam sati.¹⁰⁶ Nakon toga, Komisija obaveštava i korisnika i internet posrednika o nastupeloj povredi autorskog prava, kao i o činjenicama koje na to upućuju, ali i o merama koje će se preduzeti radi zaštite autorskog prava. Navedenim subjektima je ostavljen rok od četrdesetosam sati da dobrovoljno uklone sadržaj kojim je učinjena povreda. Ukoliko oni odbiju to da učine, Komisija u narednih četrdesetosam sati daje predlog odluke, odnosno mera koje bi trebalo primeniti. Nakon roka od pet dana koji je korisniku i internet posredniku ostavljen za davanje odgovora, Komisija izriče odluku. Ukoliko je njom utvrđeno da povreda autorskog prava postoji, korisnik je u obavezi da u naredna dvadesetčetiri sata ukloni sadržaj. U slučaju da to ne učini, internet posrednik je dužan da u roku od sedamdesetdva sata prekine pružanje usluga, a istovremeno pokreće sudski postupak. Sud, međutim, može jedino da potvrdi ili odbije odluku Komisije.¹⁰⁷

Ovaj, kao i pomenuti slični zakoni, naišli su na snažan otpor tamošnje javnosti, a naročito udruženja internet provajdera i potrošača. Ipak, s obzirom na to da odluke o oceni ustavnosti ovog propisa, koji je pokrenut neposredno nakon njegovog usvajanja, još uvek nema, a da je predlog za suspenziju Sindovog zakona odbijen¹⁰⁸, čini nam se očiglednim da je politički pritisak koji stoji u pozadini sprovedene reforme dovoljno snažan da odoli jakoj argumentaciji zainteresovanih činilaca, pre svega građana korisnika internet usluga i pružalaca internet usluga. Štaviše, decembra prošle godine je donesena i prva sudska odluka u postupku koji je regulisan Sindovim zakonom.¹⁰⁹

105 Čl. 158 Zakona o održivoj ekonomiji.

106 Čl. 158, st. 4 Zakona o održivoj ekonomiji.

107 E. Arcoss, ¿Qué es y cómo funciona la Ley Sinde?, <http://hipertextual.com/2011/01/que-es-la-ley-sinde>, 14. april 2015.

108 Pedro Letai, Supreme Court Decides on the „Sinde Act“, <http://merlin.obs.coe.int/iris/2012/7/article18.en.html>, 29. marta 2015.

109 Odluka dostupna na: http://s01.s3c.es/imag/doc/2014-12-17/sentenciaAN_web.pdf, 1. april 2015.godine. Mera prekida pristupa Internetu izricana je i ranije, ali prema Zakonu o autorskom pravu. Vid. R Cable y Telecomunicaciones Galicia, http://www.mundo-r.com/portada/index_es.html, 15. april 2015.

5.6. Reforma pravnog uređenja odgovornosti internet provajdera u Italiji

Globalni izazov suočavanja sa internet povredama autorskog prava nije zaobišao ni Italiju. Proces reforme autorskog prava, odnosno odgovornosti internet posrednika za onlajn povrede autorskog prava odvijao se pod okriljem Regulatornog tela za bezbednost u komunikacijama (*Autorita per le garanzie nelle comunicazioni* – AGCOM), koja je u cilju suzbijanja internet piraterije pripremila nekoliko predloga. Prvim, iz 2010. godine, se predviđa postupak u kojem nosilac autorskog prava, čije se delo neovlašćeno koristi, može da pošalje protest internet posredniku koji servisira neovlašćeni sadržaj i da zahteva njegovo uklanjanje. Ukoliko označeni posrednik ne postupi u skladu sa zahtevom u roku od četrdesetosam sati, AGCOM ima ovlašćenje da izda naredbu kojom se nalaže povlačenje spornog sadržaja sa Interneta.¹¹⁰ S obzirom na to da je ovim postupkom potpuno zaobiđena sudska kontrola, pa samim tim ugrožena pravna sigurnost korisnika Interneta (jer se o njihovim pravima odlučuje u upravnom postupku), predložene mere su revidirane 2011. godine. Novim predlogom mera se postupak (iz prvog predloga) smatra sistemom *notice and take down*, a eventualno može da se pokreće kao alternativan sudskom.¹¹¹

Predložene mere bile su predmet dvogodišnjih burnih rasprava u kojima je dominirao negativan stav, pretežno izazvan činjenicom da AGCOM, kao organ uprave, nema ovlašćenja da normira oblast autorskog prava. Stoga se od reformi odustalo početkom 2012, ali ne zadugo. Naime, već naredne godine predstavljen je nacrt nove Uredbe o autorskom pravu u mrežama elektronske komunikacije, koja je usvojena 2013, a stupila je na snagu početkom 2014. godine.¹¹²

Uredbom se uspostavlja sistem kojim se borba protiv piraterije odvija u dva smera.

S jedne strane, nastoji se obezbediti veća ponuda legalnih digitalnih sadržaja na Internetu. S druge strane, predviđa se sistem mera protiv neovlašćenog korišćenja zaštićenog sadržaja, odnosno predmeta autorskog i srodnih prava. U pogledu potonjeg, merama su obuhvaćeni pružaoci internet usluga i medijske mreže, ukoliko su povrede komercijalne prirode. Van domašaja Uredbe ostali su krajnji korisnici, koji preuzimaju ili dele sadržaj putem Interneta. Naravno, ovim se ne isključuje njihova odgovornost za povredu autorskog prava, ali se ostavlja u okvirima Zakona o zaštiti autorskog i srodnih

110 Lineamenti Di Provvedimento Concernente l' Esercizio Delle Competenze Dell'autorità nell'attività Di Tutela Del Diritto D' autore Sulle Reti Di Comunicazione Elettronica, <http://www.agcom.it/Default.aspx?DocID=5415>, 12. mart 2015.

111 Allegato A alla delibera 398.11/CONS del Luglio 2011), <http://www.agcom.it/Default.aspx?DocID=6694>, 12. mart 2015.

112 AGCOM Uredba, Delibera No.680/13/CONS, <http://www.agcom.it/documents/10179/540163/Delibera+680-13-CONS/2fb37939-620c-410d-a23f-2150d505b103?version=1.1>, 10. mart 2015. Vid. Italy Adopts New Rules for the Safeguard of Copyright Online, www.cgsh.com/en/italy-adopts-new-rules-to-safeguard-online-copyright/, 6. april 2015.

prava.¹¹³ Nadalje, Uredbom se odustalo od tzv. „notice and take down“ sistema, koji bi bio sastavni deo upravnog postupka pred AGCOM, ali je ostavljena mogućnost internet provajderima da samostalno sprovedu taj postupak.

Upravni postupak vodi se pred AGCOM, a započinje zahtevom titulara autorskog ili srodnog prava, koji se popunjava u posebnom obrascu dostupnom na veb sajtu Agencije i dostavlja elektronskom poštom. Kako bi se ostvarila efikasnost postupka, u zahtevu se, pored ostalog, navode relevantni podaci: opis autorskog dela koje se neovlašćeno koristi, odredbe odnosnog zakona na koje se povreda odnosi, dokazi koji upućuju na odgovornost određenog subjekta.¹¹⁴

S obzirom na to da je ovaj postupak alternativni, AGCOM prethodno ispituje da li je pokrenut sudski postupak. U slučaju pozitivnog odgovora, zahtev se odbacuje, a na isti način će se postupiti i ako ne sadrži sve potrebne podatke, ili je zasnovan na okolnostima koje upućuju na nenadležnost AGCOM-a, ili je bez pravnog osnova, kao i u slučaju povlačenja pre nego što je AGCOM otvorila postupak odlučivanja.

U roku od sedam dana od podizanja tužbe, AGCOM započinje postupak slanjem obaveštenja pružaocima usluga. Označeni subjekti mogu u narednih pet dana od dobijanja saopštenja da odgovore na navode (uz isticanje okolnosti koje isključuju njihovu odgovornost, kao i uz prilaganje dokumenata koji to dokazuju), ili da dobrovoljno uklone sporni sadržaj i o tome obaveste AGCOM. Ako se utvrdi da je tužba nosioca prava osnovana, u roku od 35 radnih dana od dana podnošenja, AGCOM može da naredi hosting servis provajderu da ukloni (selektivno) sadržaj sa relevantnih veb stranica i linkove odnosno trekere koji su u vezi sa neovlašćenim korišćenjem zaštićenih dela, u roku od tri dana od prijema naredbe. Ukoliko ne postupe shodno izrečenoj meri, AGCOM ima ovlašćenje da izriče novčane kazne. Protiv odluke AGCOM-a moguće je pokrenuti postupak pred Upravnim sudom.

Posebna pravila predviđena su za slučaj masovnog neovlašćenog korišćenja autorskog dela ili predmeta srodonpravne zaštite i za slučaj da su sajtovi na kojima je povreda vršena kreirani odnosno uređivani u inostranstvu.

Kada je reč o masovnom neovlašćenom korišćenju zaštićenog sadržaja, Uredbom je predviđen skraćeni postupak protiv odgovornih subjekata. Tako, nakon što Agencija uzme u obzir relevantne okolnosti koje povredi daju karakter masovnosti (između ostalih, broj dela koja se neovlašćeno koriste na jednom sajtu, njihovu ekonomsku vrednost, način na koji je delo neovlašćeno korišćeno)¹¹⁵, postupak započinje u roku od tri dana od dana podnošenja tužbe. Označenim licima je ostavljeno tri dana od prijema saopštenja da daju odgovor na tužbu, a odluka mora da bude donesena u roku od 12 dana od

113 F.Marini-Balestra, R. Tremolada, „Enforcement of Online Copyright in Italy: The New Regulation Adopted by the Italian Communications Authority“ *Intellectual Property Quarterly*, 2/2014, 149.

114 Čl. 5-10 AGCOM Uredbe regulišu postupak protiv internet posrednika.

115 Čl. 9. AGCOM Uredbe.

dana podnošenja tužbe. Rok za ispunjenje naloga Agencije iznosi dva dana od prijema odluke. Međutim, u ovom slučaju Agencija ima ovlašćenje da zahteva od internet provajdera blokiranje pristupa spornim sajtovima, pri čemu se korisnici automatski preusmereavaju na veb stranicu na kojoj se nalazi obavještenje Agencije o preduzetim merama, kao i tekst odluke po kojoj se nije dobrovoljno pristupilo.

Posebno normiranje postupka protiv masovnog neovlašćenog korišćenja autorskih dela rezultat je potrebe da se, s obzirom na to da postoji veći obim štete i opasnosti od njenog uvećanja, reaguje brzo kako bi se štetne posledice svele na najmanju moguću meru. Istovremeno, time se, ostvaruje na izvestan način i edukacija korisnika o mogućnostima legalnog korišćenja autorskih dela, naročito ako se ima u vidu automatsko preusmeravanje koje nužno prati ovakvu sankciju.¹¹⁶

Isti, skraćeni postupak, kao i sankcije zabrane pristupa veb sajtu sa automatskim preusmeravanjem, predviđene su i u slučajevima da se sporni sajtovi registruju u inostranstvu, odnosno njima se upravlja van granica domašaja italijanskih propisa i odluka italijanskih organa. Naime, mere koje se, prema odredbama Uredbe, mogu izreći internet posrednicima, primenljive su samo prema subjektima koji su vezani pravnim poretkom. Njihov broj je, po pravilu, ograničen, te ih je moguće identifikovati. S druge strane, sajtovi koji su nastali ili se njima upravlja van nadležnosti državnih organa dostupni su tamošnjim korisnicima preko domaćih posrednika. Stoga, preduzimanje tehnoloških mera zabrane pristupa (blokadom IP protokola i Data Source Name (DSN)) predstavlja i jedini načina sankcionisanja neovlašćenog korišćenja autorskog dela.¹¹⁷

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kako je to u prethodnom delu rada predstavljeno, većina zakonskih tekstova koji su u proteklom periodu doneseni sa ciljem suzbijanja piraterije, obuhvataju oštre mere protiv pružalaca internet usluga. Imajući u vidu činjenicu da su u krajnjem ishodu predviđenim merama značajno narušavaju prava korisnika, prvenstveno slobode govora i prava na zaštitu podataka o ličnosti (privatnost), i kritike na račun ovih normativnih projekata su bile oštre. Rezultat toga je činjenica da su u pojedinim zemljama reforme ostale na nivou predloga, a u onima u kojima su sprovedene, gotovo da se i ne primenjuju. Ipak, od borbe protiv neovlašćene upotrebe autorskih dela putem Interneta se nije odustalo. Štaviše, neuspeh ponuđenih pravnih okvira još više je pokrenuo sve zainteresovane subjekte da problem današnjice reše u kon-

116 Pojedini italijanski autori meru zabrane pristupa veb sajtovima smatraju opravdanom u slučajevima kada je ona neophodna, srazmerna i unapred propisana, a njenu svrsishodnost cene u kontekstu drugih zabranjenih ponašanja na globalnoj mreži, kao što je ilegalno onlajn klađenje i onlajn dečja pornografija. Vid. F. Marini-Balestra, R. Tremolada, 151.

117 F. Marini-Balestra, R. Tremolada, 151.

ceptualnom duhu autorskog prava – pronalaženjem rešenja koje će jednako zadovoljiti sve zainteresovane subjekte (ili ih učiniti bar jednako nezadovoljnim). Sledstveno, čini nam se da se pitanje reformi, ili bolje modernizacije, nužno odnosi i na autorsko pravo. U kom pravcu će se modernizacija odvijati, teško je naslutiti.¹¹⁸ Ipak, pravna teorija i poslovna praksa nameću rešenja koja bi mogla odgovoriti zahtevu ravnoteže interesa autora i korisnika, ali i posrednika, kada je u pitanju iskorišćavanje putem Interneta. U tom pogledu, postoji nekoliko pravaca.

Najpre, pokreti koji zauzimaju stav da je zaštita autorskog prava prenaplašena, ističu potrebu restriktivnijeg pristupa, odnosno proširenja ograničenja autorskog prava, ili pak njegovo potpuno negiranje za upotrebu putem globalne mreže.

Tako, u pravnoj teoriji, koja je delom oblikovana upravo pod uticajem „levičarskih“ struja u sistemima intelektualne svojine, postoje mišljenja da se autorsko pravo informacionog društva može reformisati na principima kolektivnog staranja o interesima titulara. Naime, već izvesno vreme, u pravnoj teoriji se predlaže ostvarivanje autorskog prava na Internetu putem organizacija za kolektivno ostvarivanje prava autora, koje bi u korist titulara pribirale naknade, za korišćenja koja nisu komercijalna. Sličan institut već postoji u pogledu pravične naknade koju autori dela za koja se pretpostavlja da će biti umnožavana u privatne svrhe ubiraju od prodaje uredjaja ili medijuma kojima je primarna svrha sačinjavanje kopija.

Prema jednoj varijanti ovih predloga, internet posrednici koji pružaju usluge putem kojih se distribuišu zaštićeni sadržaji na Internetu (npr. *peer-to-peer file sharing*) bi bili u obavezi da organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskih prava, predstavnicima autora i nosilaca drugih intelektualnih prava, plaćaju određene iznose. Ubrane naknade bi se nadalje raspoređivale prema (digitalno) proverljivim činjenicama i jasno određenim kriterijumima (broj pristupa sadržaju, deljenja).¹¹⁹

Druga varijanta kolektivnog ostvarivanja se zasniva na registrowanju autorskih dela, pri čemu bi se za svako delo određivao jedinstveni kod. Tako bi autori bili u mogućnosti da utvrde učestalost iskorišćavanja svog dela, te na osnovu ovog kriterijuma potraživali naknadu od internet posrednika, koji je takvu upotrebu omogućio.¹²⁰

118 U obraćanju Evropskom parlamentu, radna grupa za reformu prava intelektualne svojine u okviru projekta Jedinstveno digitalno tržište, ističe da, bez obzira na to koji režim autorskog prava će biti predložen, on mora da osigura autorima adekvatnu nagradu, nezavisno od medijuma na kojem se delo umnožava (štampana ili elektronska knjiga, koncert uživo ili digitalno prenesen sadržaj). Istovremeno, budući režim ne sme da zanemari legitiman javni interes da koristi zaštićeni sadržaj. Vid: Making Europe's copyright regime fit for the future, https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/navracsics/announcements/making-europes-copyright-regime-fit-future_en, 20. april 2015.

119 N.W. Netanel, „Impose a Noncommercial Use Levy To Allow Free Peer-To-Peer File Sharing“, Harvard J.L.&Technology, 35-59. U pogledu domaće literature vid. S. Marković, 2014.

120 W.W.Fisher, *Promises to Keep: Technology, Law and the Future of Entertainment*, Stanford University Press, 2004, 199-251.

Slično, neki predlozi idu ka tome da se osnuje posebna organizacija za kolektivno ostvarivanje prava na iskorišćavanje zaštićenih dela putem Interneta, kojoj bi korisnici plaćali određeni mesečni iznos (da bi se potom raspoređivao autorima), a za uzvrat bi stekli pravo da pristupaju, postavljaju, preuzimaju, dele sve dostupne sadržaje putem globalne računarske mreže. Pojedini, pak, smatraju da bi autor trebalo da ima mogućnost izbora između iskorišćavanja svog dela putem *peer-to-peer file sharing* provajdera, pri čemu bi mu pripadala odgovarajuća naknada, ili u okviru isključivog ovlašćenja. U potonjem slučaju, delo bi moralo da bude obezbeđeno tehnološkim merama zaštite.¹²¹

Najradikalniji pristup restrikciji autorskog prava ogleda se u zahtevu da se autorsko pravo digitalnog društva potpuno reformiše u pravcu obezbeđivanja primata fundamentalnih prava na pristup znanju i slobodi govora. Drugim rečima, ovaj koncept slobodu razmene informacija vidi kao pokretač budućeg razvoja društva, kreativnosti i konkurentnosti.¹²²

Međutim, iako je restriktivni pristup autorskom pravu poljuljao osnove tradicionalnog, trenutno važećeg koncepta autorskopravne zaštite, mali su izgledi da će se on u osnovi bitno menjati. Stoga „tradicionalisti“ premošćavanje jaza između zainteresovanih subjekata nastoje da pronađu u reformi, odnosno unapređenju njihove međusobne komunikacije.

Jedan od okvira u kojem se taj cilj može ostvariti jeste osavremenjivanje, tj. olakšavanje davanja dozvole za upotrebu autorskog dela na Internetu.¹²³

Drugi, koji se, zapravo, koncentriše na pitanje subjekata odgovornih za povredu autorskog prava na Internetu, teži ka stvaranju okruženja u kojem bi korisnici internet usluga bili bolje obavešteni o autorskom pravu i radnjama kojima se ono povređuje, a sankcionisanje bi se sprovodilo kroz fazni postupak (*graduate response*), na kojim osnovama pretežno su sprovedene reforme u pojedinim zemljama, o kojima je prethodno bilo reči. Otkrivanje identifikacionih podataka o subjektima koji su izvršili povredu autorskog prava bilo bi svedeno samo na potrebe postupka, koji se protiv njih vodi.

Na poslovnu praksu bi se svakako najproduktivnije, a time i sa najmanje otpora, odnosile reforme koje se tiču neposredne saradnje autora, odnosno nosilaca autorskog prava i internet posrednika. Vrlo uspešni primeri takve saradnje već su ostvareni između pojedinih autora, odnosno organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskih i srodnih prava, i internet posrednika.¹²⁴

---

121 J.D.Litman, „Sharing and Stealing“, 27 *Hastings Communication & Entertainment Law Journal* 2004, 39-50.

122 S.L.Dogan, „Trademark remedies and online intermediaries“, *Lewis&Clark Law Review* 2010, 467.

123 U Evropi postoji sličan trend u pogledu licenciranja žigova. Vid. <http://www.aoece.org/?id=-31>, 18. april 2015.

124 Vid. spor *Viacom v. YouTube*. Na evropskom kontinentu postoje slični primeri. Francuska kolektivna organizacija autora, kompozitora i izdavača muzičkih dela, SACEM, Universal Music Publishing su u aprilu 2013. godine potpisali sa YouTube-om sporazum o naknada i uslovima čuvanja video zapisa: France – SACEM, Universal Music and YouTube agreement on the remuneration of authors, <http://www.lexology.com/library/detail>.

Sanja Radovanović, Ph.D

Assistant Professor, University of Novi Sad Faculty of Law

CIVIL LIABILITY OF INTERNET INTERMEDIARIES FOR COPYRIGHT INFRINGEMENT – A COMPARATIVE LAW PERSPECTIVE

Abstract: *The development of digital technology, by the end of last and at the beginning of this century, accelerated the flow of information, mainly due to a global computer network – the Internet. In cultural terms, this trend has contributed to the spread of ideas, education, information and many other facet of life of modern man, since the contents through the Internet, have become globally available. From the standpoint of copyright, which this paper devotes special attention to, the market of copyright works leaves the material world and enters a world of users, interconnected through the computer network. In such an environment, the need to protect the interests of authors leads to the extension of its exclusive license and to the exploitation of works via the Internet. However, with the emergence of new forms of communication, based on a model in which users create and share content with each other, there is a need to review the position of the subjects participating in the exchange of information on the Internet. This mostly relates to the question of liability for copyright infringement for unauthorized use of a protected work, the so-called Internet piracy. The user, who thus constituted a violation of rights, is directly responsible for the violation of copyright. However, its role in interactive communication relies on the services of operators that allow the exchange of information on a global computer network – Internet intermediaries. This fact has been recognized in numerous national and international acts, which regulate the issue of internet services and, under certain conditions, these undertakings are considered responsible for internet copyright infringement. This paper aims to present the requirements and responsibilities of internet intermediaries to point to the need to review.*

Key words: *Copyright. – Internet piracy. – Internet provider. – Liability for copyright infringement.*

---

aspx?g=cf65038e-cd71-4a2c-9cc3-871e9cfe2e86, 20. april 2015, SACEM, Universal Music Publishing, and YouTube Reach International Licencing Agreement To Benefit Songwriters and Composers, https://wm-services.sacem.fr/cms/site/en/home/about-sacem/documentation/2013-press-releases/sacem-universal-youtube-april2013_1;jsessionid=4AB2D034244B220E0DB808952B6A9A0B, 20. april 2015. Slični sporazumi postoje i u drugim zemljama. Vid: SPA and YouTube come to an agreement concerning the compensation of author's right, <http://www.ifj.org/nc/news-single-view/browse/weiter/backpid/235/article/spa-and-youtube-come-to-an-agreement-concerning-the-compensation-of-authors-rights/>, 20. april 2015, Koda and YouTube entered into agreement, <http://www.authorsocieties.eu/mediaroom/129/33/Koda-and-YouTube-enter-into-agreement>, 20. april 2015, SUISA and YouTube sign licence agreement, <http://www.suisa.ch/en/suisa/news/recent-news/detail/artikel/2013/sep/suisa-und-youtube-einigen-sich-auf-lizenzvertrag.html>, 20. april 2015.